

Deelsessie cultuur & stedelijke ontwikkeling

Cultuur & stedelijke ontwikkeling

De reflectie bij de eerste middagdiscussie komt van **Janita Tabak**, wethouder in Kampen. Zij trapt af met haar geloof in een brede functie van kunst en cultuur, maar ziet tegelijk dat het geld op is, als gevolg van verschillende bezuinigingen. Vanwege de aanhoudende recessie en het gebrek aan geefcultuur in Nederland is er weinig reden om aan te nemen dat andere geldbronnen de afnemende steun van de overheid zullen gaan compenseren. “Op gemeentelijk niveau merk ik dat de problemen nog lang niet voorbij zijn. Bij sociale zaken en zorg is de rek eruit, dus nieuwe bezuinigingen komen al heel snel terecht bij sport en cultuur. Maar als het culturele aanbod verschaaft, worden onze steden minder levendig met alle gevolgen van dien.”

Panellid **Hans Peter Benschop**, van het Trendbureau provincie Overijssel, bevestigt deze trend: “Kunst en cultuur zijn uitermate belangrijk voor stedelijke ontwikkeling, maar de cultuursector moet het minder van de overheid hebben.” **Pauline Reijnen**, programmamanager Cultuur & Erfgoed bij de Provincie Gelderland, stelt: “Als je minder geld hebt, moet je kiezen: geef je het aan bestaande instellingen of aan nieuwe initiatieven. Provincies zijn juist goed in over grenzen heen kijken en overheden moeten bij uitstek verbindingen aanleggen. We hebben een kaartenbak opgezet met ruim vierhonderd kunstenaars en andere partners. Het zal steeds vaker gaan gebeuren dat als instellingen naar ons toekomen wij niet langer geld geven, maar contact leggen met een andere instelling. Maar daarvoor moet je wel weten wat je in huis hebt.”

Als cultuurintendant van de gemeente Dordrecht heeft **Han Bakker** een belangrijke rol gespeeld bij het ontwikkelen van de stad in een meer culturele richting. “Dat is een lange boog geweest. Ik ben in 2006 begonnen en we wisten toen nog niet waar we uit gingen komen. Ik heb eerst een jaar lang gesproken met stadsbewoners over hun prioriteiten voor cultuur. Voordat ik begon waren er al meerdere rapporten geschreven, die niets veroorzaakten. Ik heb met de wethouder die mij aanstelde afgesproken dat ik géén rapport zou schrijven en nooit op het stadskantoor zou komen.”

Het meest concrete resultaat van de missie van Bakker is het Energiehuis, een centrum voor podiumkunsten in een oude energiecentrale. “Een eerder plan voor een huis voor de creatieve industrie was met 10 miljoen euro te duur. Een paar jaar later werd dit plan voor 35 miljoen goedgekeurd. Theatermaker Lotte van den Berg deed projecten met de buurt, haalde het pand bij het centrum en liet de stad zo geloven dat zo’n soort plek mogelijk was. Nu loopt het als een trein.”

Benschop: “Het belangrijkste dat de overheid nu kan doen is ruimte geven. De overheid heeft kunst en cultuur hard nodig en als ze geen geld kan geven dan kan ze dingen doen op het gebied van regelgeving, of leegstaand vastgoed. Kunst en cultuur worden naar buiten gestuurd. In de publieke ruimte zijn allerlei dilemma’s waar beleidsmakers en wetenschappers zich geen raad mee weten, maar kunstenaars wel. Dat is goed aan het culturele hoofdstadplan van Leeuwarden: de gemeente zet politieke vragen centraal en legt die vervolgens aan kunstenaars voor.”

Bakker: “Laten we niet vergeten dat kunstenaars geen probleemoplossers zijn, maar eerder professionele probleemmakers. Als een kunstwerk ergens levendigheid of reuring veroorzaakt is dat al genoeg. Al het andere is bijvangst.

We zijn hier nu bezig om een werkgelegenheid voor kunstenaars te creëren, maar de eigenlijke drang voor kunstenaars is om kunst te maken.” Frijters valt hem bij: “Wat kunst deelt met wetenschap is dat het eindresultaat niet per se een antwoord is op je vragen, maar dat je vragen scherper worden of dat je een andere vraag stelt.” Vanuit de zaal brengt Gabriël Oostvogel (directeur van De Doelen) daartegenin dat dat het verschil tussen kunst en toepassing bij de jongste generatie kunstenaars helemaal niet meer lijkt te bestaan. “Het is een ouderwetse opvatting dat dat twee kanten zijn.” Vanuit de zaal komen diverse voorbeelden: in Schiedam worden bij het verbreden van de A4 kunstenaars ingezet om de viaducten te veraangemen. Bij de wederopbouw van Roombeek in Enschede is kunst en cultuur op excellente wijze gebruikt bij stedelijke ontwikkeling. De gemeenten in Midden Brabant zetten in op leisure en social innovation.

Reijnen: “Ik zou graag willen dat het uit de kunstenaars zelf komt, van onderaf. Waarom worden altijd Berenschot of McKinsey ingehuurd, en is er geen consultancybureau van kunstenaars?” Vanuit de zaal wordt bestreden dat gemeenten weinig geld hebben: “Er is genoeg geld voor ruimtelijke ontwikkeling. Als je op dat gebied maatschappelijke meerwaarde wilt creëren, dan moet je kunst en cultuur erbij halen. De overheid moet alleen verbinden en coalities smeden waar kunst en cultuur onderdeel van zijn, in plaats van versnipperen.” Een ander vult aan: “Kunstbeleid is voor een deel vastgoedbeleid. Alle binnensteden hebben hetzelfde probleem: leegloop door wegtrekkende retail. De binnensteden in Nederland zijn te veel op elkaar gaan lijken, maar hebben allemaal een eigen profiel en een herkenbaar smoel nodig. Daar spelen kunst en cultuur een enorme rol in. Maar vastgoedmensen hoeven zich bijna niet te bewijzen en kunstenaars altijd wel. De overheid moet meer vertrouwen tonen in creativiteit.” Vanuit Deventer horen we het voorbeeld van het Kunstenlab: “Kunstenaars en cultureel ondernemers worden vanaf het begin af aan bij vastgoedprojecten betrokken en dat scheelt al meteen tien procent van de proceskosten.” Ferd Crone, vult ook vanuit de zaal nog aan: “Zowel kunst en cultuur als gemeenten moeten hun blik verbreden, bestuurders en kunstenaars staan nog te vaak tegenover elkaar. Zoek derde partners en maak er een driehoek van.”

Tabak sluit de discussie af met haar observaties. Ze koppelt de bezuinigingen aan de oproep tot ruimte geven: “We blijven te lang in het stramien zitten van de overheid die betaalt en dus bepaalt. We kunnen nu minder betalen, dus dan moeten we ook meer ruimte bieden. Maar de kunst moet wel haar rol pakken. De overheid trekt zich terug, maar is nog wel op zoek naar ‘social return on investment’. De rol van het kunstenaarschap wordt opnieuw gedefinieerd, wellicht nemen zij de rol van bemiddelaars of schakelaars die nu zo hard nodig zijn.” Maar haar centrale boodschap is: “De overheid moet loslaten.”

Deelsessie cultuur & onderwijs

Cultuur en Onderwijs

“Lekker schools, hè?”, grapt Kunsten '92-voorzitter **Jet de Ranitz**. Als gespreksleider bij het gesprek over Cultuur en Onderwijs heeft ze de binnendruppelende laatkomers net gesommeerd snel te gaan zitten. Bij het themagesprek schuiven verder **Piet Hagenaars** (Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst), **Sjarel Ex** (Directeur Boijmans van Beuningen), **Aruna Vermeulen** (HipHopHuis Rotterdam) en **Mark Weekenborg** (programmamanager bij de PO-raad) aan.

Marijke van Hees, cultuurwethouder van Enschede, trapt het gesprek af door dat panel enige dilemma's voor te leggen. Ze vertelt dat in Enschede de twaalf grootste cultuurinstellingen gekoppeld zijn aan twaalf scholen. Het idee daarachter was om nu eens te stoppen met eindeloos te praten, maar in de praktijk te ontdekken wat in de huidige tijd de betekenis van cultuur in het onderwijs kan zijn. De scholen en instellingen zoeken zo samen naar manieren om cultuureducatie op een ambitieus niveau te krijgen. Hoewel dat goed loopt, maakt Van Hees zich ook zorgen. De onderwijspraktijk is vaak weerbarstig. Docenten hebben al een hoge werkdruk, er liggen nu al hoge kwaliteitseisen voor het onderwijscurriculum. Hoewel onderwijsinstellingen wel weten dat ze ook een cultuureducatietaak hebben, wordt er daartoe vaak 'ge-ja-maar-t' Van Hees: “Hoe kunnen we ervoor zorgen dat het onderwijs cultuur gaat zien als iets wat een grotere betekenis heeft, in plaats van alleen als last.”

Mark Weekenborg herkent het beeld van cultuursector en onderwijs die met de rug naar elkaar lijken te staan, zegt hij. “Dat 'ja-maar', komt voort uit het feit dat scholen door de onderwijsinspectie worden afgerekend op rekenen en taal. Wij willen dat de inspectie verder kijkt dan alleen die cito-score en alle elementen meenemen die belangrijk zijn voor de toekomst van de jeugd. Scholen moeten niet van hun brede taak worden afgehouden.” Piet Hagenaars vraagt zich af of je scholen voor cultuur wilt door strenger toezicht op ze te houden. Hij weet uit ervaring dat het veel beter werkt om leraren en cultuurinstellingen met elkaar in gesprek te brengen, ze kennis uit te laten wisselen en elkaar betrekken bij het onderwerp. “Als iemand echt wil, dan gebeurt er ook wat.”

Sjarel Ex vertelt dat zijn museum als sinds de jaren '50 Rotterdamse kinderen binnenkrijgt en dat er nu zelfs ouders met hun kinderen binnenkomen die er vroeger met school zijn geweest. Dankzij de gemeente heeft het museum een cultuurcoach en docenten rondlopen tot in de achterstandswijken. De scholen moesten eerst niet veel van die docenten hebben, omdat ze het inderdaad veel te druk hadden met de Cito-toetsen. Maar de beste cultuurdocent geeft kunstonderwijs waarin taal en rekenen impliciet onderdeel zijn en die de meest verlegen kinderen helpt meepraten over Kandinsky. Ex: “Nu wordt er door de scholen om die docent gevocht.” Maar cultuuronderwijs beperkt zich niet tot kinderen onder de achttien, denkt de directeur. “Een arts van het Erasmus brengt zijn studenten ook naar het museum om ze visuele analyses te laten maken van onze kunst. Ze gaan daar beter van opereren, zegt hij.”

Voor het HipHopHuis was educatie geen vanzelfsprekend onderdeel, vertelt oprichter Aruna Vermeulen. Het huis werd simpelweg opgericht om hiphopartiesten hun skills zo goed mogelijk te laten ontwikkelen en zoveel mogelijk mensen aan de hiphop te krijgen. “Er kwamen veel vragen van scholen, maar we hebben echt hun taal moeten leren spreken. Bijvoorbeeld: wat zijn leerdoelen? In die link met scholen hebben we geïnvesteerd.” Het HipHopHuis

beseftte zo ook dat hun waarde voor de hiphoppers groter was dan het bieden van artistieke kwaliteit alleen. “Ze maken vrienden, leren discipline, leren communiceren, ze regelen via ons een stageplaats. Daar waren we in eerste instantie niet voor, wij vonden dat je bij ons de beste moest worden. Alleen wordt 90% niet de beste, maar heeft wel veel aan die sociale vaardigheden. Ook dat hebben we moeten leren.” Als het gaat om het contact met scholen merkt Vermeulen het effect van krimpende budgetten. Scholen kiezen steeds minder voor het HipHopHuis, omdat het te specialistisch is. Ze besteden hun budget liever bij grotere aanbieders die alles in een pakket bieden. Een reden daarvoor is volgens Mark Weekenborg dat het cultuurveld voor scholen nog steeds ingewikkeld en weinig transparant is. Piet Hagenaars vindt dat onzin. Volgens hem weten scholen prima wat internet is en zijn er op tweederde van de scholen interne cultuurcoördinatoren die in contact kunnen gaan met cultuurinstellingen. Ex denkt dat cultuurinstellingen prima in staat zijn om onderwijs te geven dat binnen het gewone curriculum past, maar kunst als aanleiding heeft. Zo kun je rekenen betrekken door met de kinderen te raden hoe groot een kunstwerk is. “Zo worden je rekenvaardigheden niet onder stress tijdens een toets getest. Je leert die vaardigheden in de wereld te gebruiken.”

Een ambtenaar van de gemeente Leeuwarden merkt vanuit de zaal op dat als een gemeente de combinatie van onderwijs en cultuur beter wil faciliteren, er een goed model nodig is, dat bijvoorbeeld de PO-raad zou kunnen leveren. Weekenborg: “We zijn bezig met een leerlijn cultuureducatie. Aan die leerlijn zitten heel veel haakjes om lokaal maatwerk te leveren.” De wethouder van het Noord-Hollandse Bergen slaakt hoorbaar een diepe zucht: “Dat komt door een woord als ‘leerlijn’. Het gaat erom dat je scholen op een praktische manier aan cultuurinstellingen koppelt. Daar moet je ze de ruimte voor geven, in plaats van dat weer in modellen te institutionaliseren.” Een ander publiekslid herhaalt het probleem dat Aruna Vermeulen al eerder schetste. Doordat scholen uit gemak bij grote cultuurinstellingen aankloppen voor aanbod, vissen kleinere instellingen achter het net. Vermeulen: “Daar komt bij dat er een groot verloop is van mensen die binnen de scholen cultuureducatie aansturen.” Daarom, zegt Weekenborg, moeten lokaal transparant worden gemaakt wat het aanbod is, zodat het te vinden is voor scholen. Uit de zaal komt een voorbeeld van een kleinere gemeente waar dat probleem speelde, zeker toen het provinciale geld voor de cultuurcoördinatoren wegviel. De gemeente maakte een website met het aanbod en bracht de cultuurinstellingen en scholen bij elkaar in een twee-jaarlijks gesprek. Dat werkte. In de gemeente Den Haag pakken ze het anders aan, vertelt een cultuurambtenaar. “Wij hebben een expertisecentrum waar we vraag en aanbod bij elkaar brengen. Tien coaches gaan bij scholen langs en laten die scholen heel precies hun behoefte formuleren. Daardoor werken we vraaggestuurd: wat sluit er aan bij het curriculum van de school?” Dat blijkt ook andere plekken een goed werkende procedure: laat directeuren het curriculum van de school schetsen en hoe ze toekomst van hun school voor zich zien en sluit het culturaanbod aan op het profiel van de school. Een school die inzet op taalontwikkeling heeft iets anders nodig dan een school die nadruk legt op rekenen.

Tot slot geeft wethouder Marijke van Hees aan dat de spanning tussen scholen en cultuurinstellingen in een gesprek niet kan worden opgelost. “Maar hij wordt vandaag wel iets helderder, zodat we het gesprek kunnen blijven aanjagen. Het zou erg zijn als er kinderen zijn die we cultuur op school zouden onthouden. Daarom mag het tempo wel omhoog.”

Deelsessie cultuur & het sociale domein

Cultuur en het sociale domein

“Met cultuur kun je in het sociale domein iets unieks doen”, zegt **Jaap Pilon**, oud-wethouder Gemeente Veendam, die deze discussie voorziet. Uit eigen ervaring puttend vertelt hij over brassband die opgericht werd met hangjongeren en over het amateurkunsthuis dat gerund wordt door vrijwilligers van in de tachtig. “Het spiegelbeeld van de participatiemaatschappij.” In deze discussie worden vooral veel succesvolle voorbeelden getoond en besproken. Zoals **Marc Vlemmix**, die een dansinstelling leidde toen hij Parkinson kreeg. Van directeur werd hij danser, om de effecten van de ziekte zo lang mogelijk uit te stellen. Zijn initiatief Dance for Health heeft nu tien docenten aan zich verbonden en wordt geëxporteerd naar landen als Italië en Cyprus. “Het begint met een goed idee en passie. Ik ben met dit idee naar de twee grootste instellingen gegaan in de velden waar het om draait, de Dansdagen in Maastricht en het Parkinson-congres, om daar te vragen wie er mee wil doen en me wil helpen.”

Anry Kleine Deters, wethouder cultuur in de gemeente Westerveld, komt in haar werk wel een dilemma tegen: “De vaardigheden van kunstenaars en mensen uit de zorg lopen zo ver uiteen dat het structurele samenwerking in de weg zit.” **Machteld van der Meij**, van Theater De Gruitpoort in Doetinchem, herkent dit probleem: mensen in de zorg hebben de neiging om alles toe te dekken, terwijl mensen uit de kunst de neiging hebben om alles bloot te leggen.”

Uit de zaal komen eindeloos veel voorbeelden van geslaagde verbindingen tussen beeldende kunst, literatuur, muziek, film, theater en dans enerzijds, en kwetsbare ouderen, langdurig werklozen, arme kinderen, hangjongeren en langdurig zieken anderzijds; kortom: projecten waarbij de kunst wordt ingezet om de zorg te ontlasten. Bij dergelijke projecten keren een aantal kwesties steeds terug. Bijvoorbeeld hoe je eenmalige projecten structureel kunt maken. Of dat de inzet van bemiddelaars –wijkmanagers, cultuurscouts, of verbinders – vaak noodzakelijk is om partijen bij elkaar te brengen en dezelfde taal te laten spreken. De overheid krijgt steeds vaker die bemiddelende rol: “Gemeenten hebben de kennis en de kaartenbak om de verbindingen te kunnen leggen, maar daarna moet ze van zo’n project afblijven”, klinkt het uit de zaal.

“We zien te weinig dat culturele instellingen zelf problemen oppikken”, zegt iemand van de gemeente Hilversum. “Maar ik ben toch geen zorginstelling? Ik denk vanuit kunst en cultuur”, antwoordt een cultureel ondernemer. Zo komen er wel meer tegenstellingen aan het licht. De ene gemeente kondigt aan ook zelf culturele instellingen uit te nodigen, de andere kunstinstelling zegt juist: “Wij hebben de gemeente niet nodig om verbindingen te leggen.” Ten slotte geeft het panel zijn laatste opmerkingen. Vlemmix: “De zorg zelf is ook bezig met een kanteling in denken, van een focus op zorg, naar een focus op gezondheid. Mijn project is maar een klein voorbeeld van wat je met die manier van denken kunt bereiken.”

Van der Meij ziet diezelfde omslag: “De ministeries van VWS en OCW hebben een convenant gesloten op het gebied van ouderen en cultuur. Dat geeft context en dat kan dan doorsijpelen naar de lagere overheden. Die kunnen bijvoorbeeld verplichtingen opleggen bij subsidiebesluiten.” **Jurjen van der Weg**, projectleider participatie Leeuwarden 2018, waarschuwt dat de discussie nu heel erg de instituten in gezogen wordt. “Als je een

participatieproject doet, moet je de groep over wie het gaat centraal zetten. Je moet niets zelf bedenken, maar kijken wat er nodig is. De vernieuwing komt niet uit de instituten, die moeten alleen maar luisteren, luisteren, luisteren.”

Wethouder Kleine Deters tenslotte vindt het frappant dat overal scouts en coaches nodig blijken. “De kanteling in denken wordt wezenlijk. Vroeger moest je vriendjes zijn met de wethouder van financiën om iets gedaan te krijgen; dat is nu de wethouder van sociale zaken en zorg. Die beheert vanaf volgend jaar de helft van de begroting.” Pilon sluit af met de oproep om door te gaan en elkaar blijvend te infecteren met goede ideeën. Vanuit de zaal wordt daarvoor de **LinkedIn groep Netwerk Cultuurbeleid** voorgesteld.

Deelsessie cultuur & economie

Cultuur en economie

“Waarom heeft u voor dit deelonderwerp gekozen”, vraagt gespreksleider **Ruben Maes** aan een aantal mensen in het publiek voor de deelsessie Cultuur en Economie. “Als je cultuur en economie koppelt, heb je kans van slagen”, zegt een van hen. “Het is voor mensen belangrijk om in een mooie stad te wonen. Dat is een goed verhaal naar de wethouder economie, net als dat een aantrekkelijke stad goed is voor het vestigingsklimaat van bedrijven.”

De cultuurwethouder van Utrecht, **Frits Lintmeijer**, wijst er in zijn aftrap voor de deelsessie op dat er nu een generatie kunstenaars van de academie komt voor wie de kunstmatige scheiding tussen kunst en economie helemaal geen onderwerp is. “Er is een grote groep cultureel ondernemers die hun eigen broek ophouden en de gemeente vooral nodig hebben om bijvoorbeeld ruimte voor ze te faciliteren. Hoe doorbreek je dat kunstmatige onderscheid tussen cultuur en de rest van de ondernemers, die op een andere manier hun geld verdienen?” De grote opgave is dan ook om die nieuwe relatie tussen economie en cultuur meer vlees op de botten te geven en meer continuïteit. “Zo hadden we de ‘Call of the Mall’ waarin gemeente, ondernemers en culturele instellingen samenwerkten en waar heel veel publiek op af kwam. Kunnen we zoiets niet meer structureel opzetten? En hoe zorgen we er voor dat het geld uit het ondernemersfonds niet alleen naar de Tour de France gaat, wat zichzelf zou moeten kunnen bedruipen, maar ook naar cultuur?”

Janneke Staarink (Film Festival Rotterdam) en **Diederik van Dommelen** (VNO/NCW Rotterdam) bedachten een plan waarin de verbinding tussen cultuur en economie een structurele vorm zou kunnen krijgen. In een ‘pre-pitch’ leggen ze dat plan aan de zaal voor. Van Dommelen: “De leefbaarheid van een stad is cruciaal voor de economie van een stad. Vroeger kwamen mensen op bedrijven af, nu is dat omgedraaid. Bedrijven volgen potentiële werknemers die een voorkeur hebben voor aantrekkelijke steden. Om die aantrekkelijkheid op peil te houden, moeten alle relevante betrokken partijen meewerken. Zo heeft Rotterdam een Filmfestival nodig om reuring en een ‘vibe’ in de stad te brengen.” De relatie tussen bedrijven en cultuurinstellingen is nu te vaak een sponsorrelatie, denkt Van Dommelen, in plaats van een volwaardig partnerschap. Cultuurinstellingen worden nog te vaak gezien als schuldenaar die om geld komen vragen. Dat kan duurzamer. “Dus moeten we die relatie omgooien”, vult Janneke Staarink aan. Ze stelt voor om eerst de grootste bedrijven en de grootste culturele spelers te mobiliseren en ze samen grote, ‘iconische’ evenementen te laten organiseren. Alle partners zouden invloed moeten hebben in de invulling van het programma. Op die manier worden culturele instellingen en bedrijven met elkaar verbonden in een samenwerking die goed is voor de marketing van de stad. “We brengen die reuring en dat heeft invloed op de leefbaarheid van de stad en op de economische ontwikkeling.” Van Dommelen: “Als die iconen met een goed programma komen, kunnen anderen daar ook van profiteren. Het trekt het algehele niveau omhoog. Zo’n programma trekt bezoekers, zorgt voor positieve pers en is goed voor het bedrijfsleven.”

Ruben Maes vraagt **Jan Gevers** (voorzitter van het Cultuurfonds Tilburg) naar zijn mening over het plan. Het lijkt hem een goed plan, maar geeft ook aan dat Tilburg wel iets verder van zulke grote initiatieven afzit. Zijn Cultuurfonds houdt zich nu vooral bezig met crowdfunding en dat is een ander speelveld. De overeenkomst tussen Tilburg en Rotterdam is dat bedrijven zich meer maatschappelijk betrokken zullen moeten tonen. “Aaibare bedrijven hebben de toekomst.” Maes vraagt zich af of dit plan niet alleen interessant is voor de grote bedrijven en

instellingen. Mogen kleinere cultuurinstellingen ook meedoen? Staarink: “Dit gaat inderdaad alleen over de grote namen. Zeker bij de start. Je moet ergens beginnen. Dat gaat niet met honderd instellingen. Unilever gaat geen straatfestivalletje betalen. Maar je kan dit plan ook op andere niveaus uitvoeren. Het belangrijkste is dat je op langere termijn met elkaar afspreekt wat je wilt, in plaats van adhoc.”

Siebe Weide van de Museumvereniging wijst erop dat het begrip ‘icoon’ dynamisch is. Je hebt er niet altijd greep op wat een icoon wordt en hoe lang dat zo blijft. Hoe zit het in die zin met opkomende bedrijven of instellingen? Staarink: “Als je afspraken maakt met de grote merken uit de stad, dan sluit je niet per se opkomende merken uit.” Van Dommelen: “Met die grote bedrijven neem je in de slipstream ook een hoop anderen mee. We willen een internationale uitstraling, daar heb je internationale merken voor nodig.” Uiteindelijk draait het plan dus om het programmeren van de stad: bedrijfsleven en cultuursector zorgen er samen voor dat er altijd wat te doen is in de stad, wat Maes samen. Maar kan dit plan ook wat betekenen in andere domeinen, bijvoorbeeld het sociale door iets te doen aan jeugdwerkloosheid? Jan Gevers vindt dat je dit soort dingen niet te ingewikkeld moet maken door er van alles bij te halen. “Het gaat erom dat je een gezamenlijk belang voorop stelt. Hoe meer belangen er ingebracht worden, hoe ingewikkelder het wordt om iedereen op een lijn te krijgen. Daarom moet je helder houden wat je primaire doelstellingen zijn. Dat zegt niet dat je dingen niet moet doen, maar dat wel dat je er voorzichtig mee moet zijn.” **Ellen Walraven**, directeur van de Rotterdamse Schouwburg, wil heel graag dat haar instelling ook als een icoon wordt gezien, zegt ze. Maar toch vindt ze niet dat kunst er primair is om als marketinginstrument voor het bedrijfsleven te dienen. Kunst gaat wat haar betreft om een empathisch vermogen te creëren voor de wereld om je heen. Daarom mist ze in het plan het DNA van de stad: de verschillende subculturen, de jongeren. “Natuurlijk maakt ook de cultuursector deel uit van de economie van de stad. Mensen kopen bij mij een kaartje voor dertig euro. Maar ik wil ook deel uitmaken van het DNA van de stad. Ik wil een ‘people’s palace’ zijn dat open is voor iedereen. Ik zou graag zien dat het ‘return on investment’ groter is dan marketing en reclame. Want hoe verhoudt zich dat tot de leefbaarheid van de stad?” Van Dommelen: “De culturele kwaliteit van het programma ligt bij de instellingen. Dat lijkt me helder. De thema’s van het programma vul je samen met de partners in, zodat je constant reuring hebt in de stad.” Staarink: “We blijven als culturele instellingen ook doen wat we doen. Dit is een extra plan. We zijn niet opeens andere merken, we houden ons dna. We schalen alleen een en ander op.” Walraven: “Maar hoe verhoogt die reuring de leefbaarheid van de stad op structureel niveau?” Staarink: “Het een sluit het ander niet uit. Iets als het Schieblok, waarbij een leegstand kantoorpand wordt omgetoverd tot een creatief laboratorium, moet er gewoon zijn. Maar we moeten wel opschalen, er moeten meer grote evenementen zijn door het jaar heen. Mijn vrienden uit Amsterdam hebben nu niet het idee dat het in Rotterdam gebeurt.” Maes: “Maar kun je zo’n plan ook op sociaal-economisch gebied maken?” Van Dommelen: “We hebben als VNO-NCW wel eens tegen een wethouder gezegd: ‘Als je Unilever ondersteunt, ondersteun je ook duizend pizzakoeriers. Je kunt met een initiatief als dit heel veel in gang zetten.’ Jan Gevers benadrukt tot slot nog eens dat het belangrijkste van een dergelijk plan is dat de kern van initiatiefnemers erin gelooft. “Bij het Tilburgs Cultuurfonds zijn we ook met maar een paar ondernemers begonnen die daar bovengemiddeld veel energie in wilden steken. Je hebt karrentrekkers nodig.”

Wethouder Frits Lintmeijer geeft in zijn afsluitende samenvatting aan dat ook in Utrecht wordt nagedacht hoe je de programmering van je binnenstad stevig neer kunt zetten en dat de ondernemers daar graag bij betrokken willen worden. “Dat is ook heel erg nodig, gezien de veranderende rol van de binnenstad. Het aardige van deze tijd is dat er heel veel verschillende dingen gebeuren die allemaal maatwerk nodig hebben.”